

Akceptácia „inakosti“ vysokoškólákmi na Slovensku a nezastupiteľné miesto médií pri tvorbe verejného diskurzu

Marcela Šarvajcová

DOI: 10.17846/SS.2021.6.1.119-122

„Inakosť“ je pojem, ktorý nezahŕňa iba množstvo prejavov či predsudkov na základe skupinových identít, ale zahŕňa aj rámec, ktorý odhaľuje súbor spoločenských procesov a podmienok, ktoré poukazujú na skupinovú nerovnosť a marginalizáciu. Aj keď konkrétne prejavy „iných“, ako sú rasizmus alebo etnocentrizmus, sú často dobre známe a kvalitne skúmané, pohľad na samotný vzťah k inakosti mladých ľudí taký známy nie je. Nakoľko mladí ľudia tolerujú rôzne „iné“ skupiny obyvateľov medzi sebou je otázkou, ktorú skúma aj Európsky výskum hodnôt či národné výskumné agentúry. Vo svete, ktorý trpí zdanlivo neodolateľnými a niekedy ničivými výzvami, je prakticky každý globálny, národný a regionálny konflikt zabalený do jednej alebo viacerých dimenzií skupinových rozdielov a organizácie okolo nich. Problém inakosti v spoločnosti má viacero rozmerov: rozmer činnosti politických aktérov (strán, združení, jednotlivcov), rozmer názorov a ideologických preferencií občanov, rozmer verejnej debaty o spoločenských problémoch, ktoré s výskytom extrémizmu súvisia.

Médiá majú v našej spoločnosti nezastupiteľné miesto. Okrem poskytovania informácií sú verejnú mienku o inakosti dôležitou súčasťou – do veľkej miery dokážu ovplyvňovať postoje a názory väčšinového aj menšinového obyvateľstva. Ak chceme byť úspešná spoločnosť, je našou úlohou začleňovať vylúčené komunity do diania v spoločnosti, budovať toleranciu a médiá sú nevyhnutný prostriedok na dosiahnutie tohto cieľa. Následné začleňovanie vylúčených skupín, ako aj tvorba politik v tejto oblasti môže mať efektívnejší priebeh.

Priestorom verejného diskurzu sú predovšetkým médiá, ktoré sprostredkujú a sprístupňujú obsah politických diskusií, poskytujú informácie o dianí. Sú tak jedným z kľúčových zdrojov informácií o prejavoch intolerancie, rasizmu, xenofóbie a antisemitizmu. Preto monitorovanie a výskum mediálnej reflexie je tak zdrojom informácií o týchto prejavoch samotných, a zároveň poskytuje materiál pre analýzu spôsobu, akým sa informácie tohto typu v médiách prezentujú, do akej miery sú vyvážené a korektné. V posledných rokoch sa v Slovenskej republike i v Európskej únii uskutočnilo viacero výskumov, ktoré zisťovali mieru sociálnej akceptácie alebo odmietania možnosti mať za suseda príslušníka niektorej z vytypovaných menšinových skupín. Zisťovanie postojov voči určitým skupinám je dôležité predovšetkým kvôli tomu, že existencia negatívnych predsudkov s diskriminačným správaním veľmi úzko súvisia a bývajú aj jeho spúšťačom.

„Medzi základné príčiny komunikatívnej priepasti vo vzťahu majority a minority patrí kultúrna odlišnosť, iné vnímanie hodnôt, iné zvyky a tradície. Hlavným problémom, ktorý bráni interkultúrnemu dialógu v mediálnych textoch, je výber vhodnej terminológie, jazykových a mimojazykových prostriedkov. Využitie negatívnych kľúčových slov zapríčiňuje degradáciu minoritnej spoločnosti a upevňuje postoj, ktorý v majoritnej spoločnosti pretrváva. Ďalším problémom, ktorý sa vyskytuje v médiách, je zovšeobecňovanie. Konkrétne poznanie vlastností a kultúry Rómov je u autorov mediálnych komunikátorov nedostatočné – a následne aj u nerómskeho publika (svoj podiel na tomto jave má ich nedostatočná, nezaujímavá, ba až negatívna prezentácia v médiách) na veľmi nízkej úrovni.“ (Poláková, 2020)

Dňa 12.11.2020 sa pôde FF UKF na pracovisku Katedre sociológie konala prezentácia výsledkov výskumu realizovaného s podporou Univerzitnej grantovej agentúry a Slovenskej sociologickej spoločnosti *Akceptácia „inakosti“ vysokoškolákmi na Slovensku a jej meranie prostredníctvom Bogardusovej škály*. Výskum umožňuje spoznať mieru sociálneho dištancu vysokoškolákov k ľuďom, ktorí sa odlišujú národnosťou, vierovyznaním, sexuálnou orientáciou či mentálnym handicapom. Zameral sa na mieru tolerancie voči ľuďom, ktorí odolávajú marginalizácii, stereotypom a pretrvávajúcou nerovnosť založenou na skupinových identitách. Empirický výskum sledoval ochotu mladých ľudí zapojiť sa do sociálnej interakcie s ľuďmi, ktorí sú v nejakom aspekte

odlišní. Cieľom bolo porovnať úroveň sociálneho dištancu vzhľadom na pohlavie, bydlisko a vieru respondentov. Škálu sociálneho dištancu možno považovať za jednodimenzionálnu a použitím GPCM modelu je možné zoradiť skupiny podľa toho nakoľko sa respondenti voči nim dištancujú.

Očakávaným výsledkom je, že ľudia z mesta vykazujú nižšiu mieru sociálneho dištancu ako ľudia žijúci na dedinách. Všeobecne totiž platí, že v meste je viac „inakosti“ a jej prezentácie. Ľudia v mestách majú častokrát viac možností priamo sa stretnúť napr. s prejavmi homosexuálnych párov ako aj zdieľať priestory s ľuďmi inej rasy. Obyvatelia dedín obvykle bývajú konzervatívnejší a akúkoľvek „inakosť“ vnímajú citlivejšie.

Kľúčovým momentom sociálnej blízkosti, či dištancu sa javí práve osobná skúsenosť. Pre všetky skúmané skupiny totiž platí, že respondenti, v ktorých blízkosti žije príslušník „inej“ skupiny vykazujú nižšiu mieru dištancu ako voči tejto skupine vyказuje respondent, ktorý nemá túto skúsenosť. Štatisticky významný rozdiel vyšiel v takmer každej skupine, najväčší u homosexuálov. Mnoho psychológov sa zhoduje práve na tom, že k akceptácii homosexuálov do veľkej miery pomáha práve konkrétne osobné spoznanie (napr. Kuchárová, 2018).

V súčasnej a zjednocujúcej sa Európe je veľmi nevyhnutná tolerancia, akceptácia iných a vzájomná komunikácia medzi menšinami. S fenoménom migrácie do Slovenskej republiky sa krajina začala intenzívnejšie stretávať až po roku 1989, keď sa SR stala predovšetkým tranzitnou krajinou pre migrantov smerujúcich ďalej do krajín západnej Európy. Podiel cudzincov na celkovom obyvateľstve Slovenska bol v roku 2008 jeden z najnižších v EÚ (asi 1%), súčasné demografické trendy však naznačujú ďalšie migračné tlaky (Vašečka, 2009) Dnes sme svedkami narastajúcej diskusie o potrebe tolerancie nielen voči národnostným ale aj iným menšinám. Ako jeden dôležitý aspekt sa javí skúmanie sociálneho dištancu či akceptácie inakosti, obzvlášť u mladých ľudí, ktorí sa o nedlho zaradia na trh práce značne ovplyvnený korporátnym systémom práce, čo so sebou prináša nutnosť koexistencie rozmanitých skupín ľudí. Empirické zistenia z univerzitného prostredia ukazujú, že sociálny dištanc je vyšší u žien, no napríklad na úrovni fakúlt (teda rôzneho charakteru štúdia (filozofické, prírodovedné, sociálne a iné zameranie) sa miera sociálneho dištancu nemení.

Literatúra

- POLÁKOVÁ, E. (2020): Vplyv médií na (in)toleranciu majority k Rómom. In: *Tolerancia a intolerancia v spoločnosti* (1st ed., s. 81–86). Melius.
- VASEČKA, M. (2009): *Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii v Slovenskej republike* (IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu ed.). IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu.

Mgr. Marcela Šarvajcová, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Filozofická fakulta

Katedra sociológie

B. Slančíkovej 1, Nitra 94901

email: msarvajcova@ukf.sk

ORCID ID: 0000-0002-1441-6993

WOS Researcher ID: AAB-4774-2021